

باسمه تعالی

آیا بر اساس توافق نهایی آژانس می تواند از تاسیسات نظامی بازدید کند؟

چکیده

بر اساس توافق نهایی آژانس می تواند از تاسیسات نظامی بازدید کند و ایران موظف است امکان بازدید از مراکز نظامی را برای بازرسان آژانس فراهم کند.

مقدمه

در هر سه توافق ژنو، لوزان و وین تیم ایرانی و تیم امریکایی اظهارات کاملاً متناقضی در خصوص تعهدات ایران بیان کرده‌اند و در دو سال اخیر، شنیدن اظهار نظرهای متناقض درباره تعهدات ایران به امری عادی تبدیل شده است. با این همه، این امر به هیچ عنوان قابل اغماض نیست و نشان دهنده وقوع امری ناخوشایند و هشدار دهنده به خواص و عموم مردم کشور در مورد آن می باشد. زیرا این اظهارات کاملاً متناقض ناشی از یکی از سه حالت زیر است:

۱. این اظهار نظرهای متناقض به خاطر دو پهلو بودن متن است که موجب دو برداشت کاملاً متعارض از آن می شود. متنی که اینقدر مبهم و تفسیر پذیر باشد که بتوان درباره اصلی ترین تعهدات آن، دو برداشت صد درصد متعارض داشت یک فاجعه حقوقی در روابط بین الملل و پدیده قرن خواهد بود.
۲. این امر نه ناشی از دو پهلو بودن متن که به خاطر شیطنت و دروغ‌گویی امریکاییهاست که در این صورت نشان می دهد امریکاییها به هیچ عنوان قابل اعتماد نیستند، زیرا از همان روز توافق بدعهدی و خلاف گویی را آغاز کرده اند.
۳. این امر ناشی از خلاف گویی تیم ایرانی برای کتمان فاجعه ای است که به وقوع پیوسته است که اگر خدای ناکرده این گونه باشد ...

دو ادعای متناقض درباره بازرسی از مراکز نظامی

یکی از مواردی که طرف ایرانی و امریکایی ادعاهای کاملاً متعارضی درباره آن داشته‌اند امکان بازرسی از مراکز و تاسیسات نظامی است. مسلماً یکی از خطوط قرمز اصلی نظام، صیانت از امنیت کشور و جلوگیری از جاسوسی توسط دشمنان به بهانه بازرسی های آژانس است و این، مسئله کوچکی نیست که بتوان در خصوص آن بی تفاوت بود و به سادگی از کنار آن گذشت. باید روشن شود که آیا آژانس براساس توافق وین می تواند به تاسیسات نظامی دسترسی داشته باشد یا خیر.

مقام معظم رهبری در تیرماه سال جاری و در دیدار با کارگزاران نظام به صراحت اعلام کردند:

«با بازرسی های غیرمتعارف و پرس و جو از شخصیتها را هم به هیچ وجه بنده موافق نیستم. بازرسی از مراکز نظامی را هم نمی پذیریم همچنان که قبلاً هم گفتیم.»^۱

بنابراین در خصوص لزوم رعایت این مسئله در توافق نهایی جای هیچ گونه تردیدی نیست و تیم ایرانی ملزم بوده به هر طریق ممکن از امنیت کشور صیانت کند. در همین راستا جناب آقای عراقچی در گفتگوی ویژه خبری از شبکه دو سیما تصریح کردند که به هیچ وجه آژانس حق بازرسی از تاسیسات نظامی را ندارد و براین اساس خط قرمز نظام در زمینه حفظ امنیت کشور رعایت شده است. متن سخن ایشان چنین است:

به طور مسلم قرار نیست بازدید و بازرسی از اماکن نظامی حتی به صورت دسترسی مدیریت شده باشد^۲

اما آقای ارنست مونیخ وزیر انرژی امریکا در جلسه استماع کنگره و در دفاع از توافق صورت گرفته در اظهار نظری کاملاً متناقض با ادعای جناب آقای عراقچی گفت:

«آژانس بین المللی انرژی اتمی می تواند پس از اطلاع رسانی ۲۴ روزه قبلی به تمامی «سایت های مشکوک» ایران دسترسی داشته باشد»^۳

^۱. به نقل از سایت خامنه ای به آدرس: <http://farsi.khamenei.ir/speech-content?id=۳۰۰۶۲>

^۲. از سایت وزارت امور خارجه به آدرس:

<http://www.mfa.gov.ir/index.aspx?fkeyid=&siteid=۱&pageid=۲۰۱۸&newsview=۳۵۰۰۴۰>

مطابق ادعای آقای مونیز، آژانس می تواند به همه سایت های مشکوک از جمله سایت های نظامی دسترسی پیدا کند و به عبارت دیگر طبق ادعای ایشان آژانس حق بازرسی از اماکن نظامی را دارد. برای مشخص شدن این که حق با کدام طرف است و روشن شدن این امر که آیا خط قرمز امنیتی کشور رعایت شده یا نه چاره ای جز رجوع به متن اصلی توافق نیست.

امکان بازرسی از تاسیسات نظامی در توافق نهایی؟

توافق نهایی دارای یک متن اصلی و پنج ضمیمه می باشد که از جهت ارزش و اعتبار حقوقی، متن توافق و ضمایم آن هیچ فرقی با یکدیگر ندارند. بندهای ۷۴ تا ۷۹ ضمیمه اول توافق، درباره دسترسی های آژانس می باشد. متن این پنج بند چنین است:

۷۴. درخواستهای دسترسی بر مبنای مفاد برجام با حسن نیت، با در نظر داشتن حقوق حاکمیتی ایران درخواست خواهد شد و به حداقل ضروری برای اجرای موثر مسئولیتهای راستی آزمایی تحت این برجام نگه داشته خواهد شد. هماهنگ با رویه های بین المللی پادمانهای معمول چنین درخواست هایی با هدف مداخله در فعالیتهای نظامی ایران یا دیگر فعالیتهای مرتبط با امنیت ملی ایران نبوده اما منحصرآ برای حل نگرانیهایی برخاسته از تحقق تعهدات برجام و دیگر تکالیف پادمانها و عدم اشاعه ایران خواهد بود. شیوه نامه های زیر به منظور اجرای برجام بین ۱+۵ و ایران هستند و بدون پیش داوری نسبت به موافقت نامه پادمانها و پروتکل الحاقی است. در اجرای این شیوه همینطور دیگر اقدامات شفاف ساز، از آژانس خواسته می شود هر احتیاطی را برای صیانت از اسرار صنعتی، فناوریانه و تجاری و همینطور دیگر اطلاعات محرمانه که به آن دست پیدا می کند به کار گیرد.

۷۵. در پیشبرد اجرای برجام، اگر آژانس نگرانی هایی در رابطه با مواد یا فعالیتهای اعلام نشده یا فعالیتهای مغایر با برجام در محلهایی که تحت موافقت نامه جامع پادمان یا پروتکل الحاقی اعلام نشده اند داشته باشد آژانس به ایران اساس چنین نگرانی هایی را ارائه نموده و درخواست شفاف سازی می نماید.

۷۶. اگر توضیحات ایران نگرانی های آژانس را حل و فصل نکند آژانس ممکن است دسترسی به چنین محلهای ایجاد کننده نگرانی را منحصرآ به دلیل راستی آزمایی تضمین عدم وجود مواد و فعالیتهای اعلام نشده یا فعالیتهای مغایر با برجام در چنین محلهایی را درخواست نماید. آژانس به صورت مکتوب دلایل خود برای دسترسی و اطلاعات مرتبط را در اختیار ایران می گذارد.

۷۷. ایران می تواند **راههای جایگزین** برای حل نگرانی های آژانس پیشنهاد نماید که آژانس را **قادر سازد** تا عدم وجود مواد و فعالیتهای هسته ای و یا فعالیت های مغایر با برجام را در مکان مورد سوال - که بایستی به سرعت و دقت مورد توجه قرار گیرد- راستی آزمایی کند.

۷۸. اگر عدم وجود مواد و فعالیتهای اعلام نشده و یا فعالیتهای مغایر با برجام بعد از اجرای **ترتیبات جایگزین** موافقت شده توسط ایران و آژانس **نمی تواند راستی آزمایی شود** یا دو طرف قادر نباشند به طریق رضایتبخش برای راستی آزمایی عدم وجود مواد یا فعالیتهای هسته ای اعلام نشده یا فعالیتهای مغایر با برجام در مکانهای مشخص شده در مدت ۱۴ از ارائه درخواست اولیه آژانس برای دسترسی به توافق برسند ایران با مشورت با اعضا کمیسیون مشترک نگرانی آژانس را از طریق **روش های ضروری** موافقت شده بین ایران و آژانس حل می نماید. در صورت فقدان یک توافق، اعضای کمیسیون مشترک با اجماع و یا با رای ۵ عضو از ۸ عضو بر روی **روش های ضروری** برای حل نگرانی آژانس مشورت خواهند داد. فرایند مشورت و یا هر عمل دیگری به همراه آن توسط اعضای کمیسیون مشترک نبایستی بیشتر از ۷ روز به طور بیانجامد و ایران این **روش های ضروری** را طی ۳ روز **اجرا خواهد کرد**.^۴

مفاد بندهای فوق را به نحو ساده تری می توان بدین صورت بیان نمود:

۱. وظیفه راستی آزمایی در خصوص فقدان مواد و فعالیت های اعلام نشده یا مغایر با توافق نهایی بر عهده آژانس انرژی اتمی می باشد. فعالیت های آژانس صرفا به منظور راستی آزمایی است و هیچ قصد سوئی ندارد.
۲. در صورتی که آژانس در خصوص وجود مواد یا فعالیت های اعلام نشده یا مغایر با توافق نهایی در مکانهایی به **غیر از مکانهایی** که بر اساس آن پی تی و پروتکل الحاقی مجاز به بازدید از آنهاست نگران شود درخواست مستند خود را برای رفع نگرانی در این زمینه به ایران اعلام می کند.
۳. مکان مورد درخواست آژانس می تواند هر مکانی اضافه بر مکانهایی باشد که بر طبق آن پی تی یا پروتکل الحاقی مجاز به بازدید از آنهاست. بنابراین محل مورد درخواست می تواند یک کارخانه از کار افتاده تولید پفک، ساختمانی متروکه در یک معدن قدیمی، ساختمانی در نهاد ریاست جمهوری یا یک کارخانه تولید اسلحه باشد.
۴. در هیچ جای توافق اشاره نشده است که آژانس حق بازدید از اماکن نظامی را ندارد و مکانهای نظامی از قاعده فوق مستثنی هستند. تنها چیزی که در بند ۷۴ گفته شده این است که هدف

^۴. متن انگلیسی این بندها در ضمیمه مقاله آمده است.

بازرسی های آژانس دخالت در فعالیت های نظامی یا امنیتی نیست و صرفاً به دنبال انجام وظایف محوله در خصوص راستی آزمایی می باشد.

۵. ایران می تواند برای رفع نگرانی های آژانس، روشهای جایگزینی را به جای بازدید از این محلها به آژانس پیشنهاد کند. اما در صورتی که این روشهای جایگزین قادر به رفع نگرانی آژانس نباشد باید بر سر روشی که نگرانی آژانس را رفع کند با آژانس به توافق برسد.

۶. طبق بند ۷۸ در صورتی که ایران نتواند ظرف چهارده روز از درخواست اولیه آژانس بر سر روشی که می تواند نگرانی آژانس را برطرف کند به توافق برسد «کمیسیون مشترک» ظرف ۷ روز روشهایی را برای رفع نگرانی آژانس با رای اجماعی یا اکثری به ایران پیشنهاد می کند و ایران موظف است ظرف حداکثر ۳ روز این پیشنهادات را اجرایی کند.

۷. اعضای «کمیسیون مشترک» عبارتند از امریکا، انگلیس، فرانسه، آلمان، نماینده اتحادیه اروپا، روسیه، چین و ایران. با این ترکیب، رای ایران در این کمیسیون حداکثر ۳ رای خواهد بود و قاعدتاً روش پیشنهادی ایران حداکثر ۳ رای خواهد داشت. بنابراین امریکا با همراهی متحدین سستی خود می تواند بازدید از محل های نظامی را به عنوان **تنها راهی** که می تواند نگرانی آژانس را برطرف کند در این کمیسیون به تصویب برساند و ایران ملزم خواهد بود ظرف سه روز امکان بازدید از مکانهای نظامی را برای آژانس فراهم کند.

۸. بنابراین همان گونه که آقای ارنست مونیخ وزیر انرژی امریکا- به درستی بیان کرده بود ایران ظرف حداکثر ۲۴ روز باید اجازه بازدید از تمامی نقاط مشکوک -از جمله مراکز نظامی- را فراهم کند.

نتیجه

براساس بند ۷۸ ضمیمه اول توافق وین، آژانس بین المللی انرژی اتمی می تواند از مکانهای نظامی نیز بازدید کند و ایران موظف است ظرف حداکثر ۲۴ روز این امکان را برای آژانس فراهم کند. اظهار نظر آقای عراقچی در خصوص عدم اجازه آژانس برای بازدید از مراکز نظامی صدرصد خلاف متن توافق می باشد و خط قرمز نظام در زمینه ممنوعیت بازدید از مکانهای نظامی به هیچ وجه رعایت نشده است.

Q. ACCESS

۷۴. Requests for access pursuant to provisions of this JCPOA will be made in good faith, with due observance of the sovereign rights of Iran, and kept to the minimum necessary to effectively implement the verification responsibilities under this JCPOA. In line with normal international safeguards practice, such requests will not be aimed at interfering with Iranian military or other national security activities, but will be **exclusively** for resolving concerns regarding fulfilment of the JCPOA commitments and Iran's other non-proliferation and safeguards obligations. The following procedures are for the purpose of JCPOA implementation between the E3/EU+3 and Iran and are without prejudice to the safeguards agreement and the Additional Protocol thereto. In implementing this procedure as well as other transparency measures, the IAEA **will be requested** to take every precaution to protect commercial, technological and industrial secrets as well as other confidential information coming to its knowledge.

۷۵. In furtherance of implementation of the JCPOA, if the IAEA has concerns regarding undeclared nuclear materials or activities, or activities inconsistent with the JCPOA, at locations that have not been declared under the comprehensive safeguards agreement or Additional Protocol, the IAEA will provide Iran the basis for such concerns **and request clarification**.

۷۶. If Iran's explanations do not resolve the IAEA's concerns, the Agency **may** request access to such locations for the sole reason to verify the absence of undeclared nuclear materials and activities or activities inconsistent

with the JCPOA at such locations. The IAEA will provide Iran the reasons for access in writing and will make available relevant information.

٧٧. Iran may propose to the IAEA alternative means of resolving the IAEA's concerns that enable the IAEA to verify the absence of undeclared nuclear materials and activities or activities inconsistent with the JCPOA at the location in question, which should be given due and prompt consideration.

٧٨. If the absence of undeclared nuclear materials and activities or activities inconsistent with the JCPOA cannot be verified after the implementation of the alternative arrangements agreed by Iran and the IAEA, or if the two sides are unable to reach satisfactory arrangements to verify the absence of undeclared nuclear materials and activities or activities inconsistent with the JCPOA at the specified locations within ١٤ days of the IAEA's original request for access, Iran, in consultation with the members of the Joint Commission, would resolve the IAEA's concerns through necessary means agreed between Iran and the IAEA. In the **absence** of an agreement, the members of the Joint Commission, by consensus or by a vote of ٥ or more of its ٨ members, would advise on the **necessary means** to resolve the IAEA's concerns. The process of consultation with, and any action by, the members of the Joint Commission would not exceed ٧ days, **and Iran would implement the necessary means within ٣ additional days.**